

SAFF

﴿ ٦١ ﴾ سُورَةُ الصَّفِّ

«Saff» süresi medenidir. Buna «Havariyun» süresi ve «Isa» süresi dahi denilir.

 yetleri - On dörttür.

Kelimeleri - İki yüz yirmidir.

Harfleri - Dokuz yüz yirmi altıdır.

Fasılası - ص ٠ ن ٠ م ٠ harfleridir.

Bunun sebebi n zul nde  r rivayet vardır: H kim ve daha diđerleri Abdullah ibni sel m radiyall h  anh

Hazretlerinden sahihan şöyle rivayet eylemişlerdir: demiştir ki: Resulullahın eshabından bir kaç kişi

oturmuşuk, müzakere ediyorduk, amellerin hangisi Allah tealâya daha sevgilidir? Bilsek de onu işlese

dedik, Allah tealâ da «

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
«الْحَكِيمُ. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

inzal buyurdu, «Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem de bize sonuna kadar kıraet eyledi». Âlûsî der ki: bu

hadîs Şeyhaynin şartı üzere sahih bir hadîstir. Bunu İmam Ahmed ve Tirmizî ve daha bir çokları rivayet

etmişlerdir. Hattâ hafız İbni Hacer demiştir ki Dünyada rivayet olunan müselsel hadîslerin en sahihidir

اهـ.

İkincisi Dahhâkten şöyle rivayet olunmuştur. Ba'zı gençler muharebede şöyle yaptık, böyle yaptık diye

yapmadıkları şeyler söylemişlerdi. Üçüncüsü ibni Zeydden rivayet

Sh:»4924

olduğuna göre «Münafıklar mü'minlere biz sizdeniz ve sizinle beraberiz dedikleri halde sonra fillerinde

hılâf görülmüş olmak sebebiyle nâzil olduğu söylenmiştir. Âlûsî bu üçüncü rivayetin evvelkiler kadar

kuvvetli olmadığını söyler.

Bu Sûrenin hulâsai mazmunu sıdk-u sadakatle Allah yolunda cihada terğib ve ihzar ve bu suretle

evvelki Sûrenin mazmunu ve imtihan mevzuu olan « **لَا تَتَّخِذُوا ۝ لَا تَتَوَلَّوْا** »

nehiyelerini bir te'kid ve İslâmın istikbalini tazvihtir. Sûrei İmtihanın âhrinde yeisten tahzir ile ümidi Âhret

takviye olduğu gibi burada da dini islâmın bütün âlem müvacehesinde zuhur ve ulviyyetini isbat için

daha büyük imtihan devreleri geçirmek üzere heyeti islâm mücahede meydanlarında «bünyanı mersus»

gibi ahzı mevkı edecek vechile tanzîm ve tensika da'vet olunarak buna imtisal eden mü'minlere gayei

muvaffakiyyet tebşir edilecektir. Şöyle ki:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
﴿١﴾ سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ وَهُوَ الْعَزِیْزُ
الْحَكِیْمُ ﴿٢﴾ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لِمَ تَقُوْلُوْنَ مَا لَا تَفْعَلُوْنَ
﴿٣﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا لَا تَفْعَلُوْنَ ﴿٤﴾ اِنَّ
اللّٰهَ یُحِبُّ الَّذِیْنَ یُقَاتِلُوْنَ فِی سَبِیْلِهِ صَفًّا کَانَھُمْ بُنِیَانًا

مَرْصُوصٌ ﴿٥﴾ وَاذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُوذُّونَنِي وَقَدْ
تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾

Sh:»4925

﴿٦﴾ وَاذْ قَالَ عِيسَىٰ ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ
اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ
يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا
سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ
يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٨﴾
يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ
الْكَافِرُونَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ
لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿١٠﴾

Meali Şerifi

Tesbih etmekte Allah için Göklerdeki ve Yerdeki, o öyle azîz öyle hakîm 1 Ey o iman edenler! Niçin yapmıyacağınız şey'i söylersiniz 2 Yapmıyacağınız şey'i söylemeniz, Allah yanında çok mebguzdur 3 Haberiniz olsun ki Allah kendi yolunda kurşunlu bir bina gibi saf bağılıyarak çarpışanları sever 4 Ve hani bir vakit Musâ kavmine şöyle demişti: ey kevmim! Benim size Allahın Resulü olduğumu bildiğiniz halde niçin bana ezâ ediyorsunuz? Sonra vakta ki yamıklık ettiler Allah da kalblerini yamılttı, öyle ya Allah fasıklar

Sh:»4926

güruhunu doğru yola çıkarmaz 5 Bir vakit da Meryemin oğlu İsâ şöyle dedi: Ey İsrâîl oğulları! Ben size Allahın Resulüyüm, önümdeki Tevratın musaddığı ve benden sonra gelecek bir Resulün müjdecisi olarak geldim ki onun ismi Ahmeddir, sonra o onlarla beyyinelerle gelince "bu ap açık bir sihir" dediler 6 İslâma da'vet olunurken Allaha karşı yalan uydurandan daha zâlim de kim olabilir! Allah da zâlimler güruhunu muvaffak etmez 7 İstiyorlar ki Allahın nûrunu ağızlarıyla söndürsünler, Allah ise nûrunu tamamlayacaktır, isterse kâfirler hoşlanmasınlar 8 O Allahdır ki Resulünü hidayet kanunu ve hak dini ile gönderdi, onu her

dinin üstüne çıkarmak için, isterse müşrikler hoşlanmasınlar 9

2. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ - Sebebi

nüzûlde zikredilen birinci: Abdullah ibni Selâm rivayetine göre bu hitab, hakikî mü'minlere nezirlerinin ifası

lüzumunu ihtar için tehyicdir. Yapmayacağınız bir şey'i adamayın, mâdem ki adadınız o halde sözünüzde

durup adaklarınızı yerine getiriniz demektir. İkinci Dahhâk rivayetine göre yapmadığınız

şey'i neye söylüyorsunuz, mü'minlere yalan söylemek yakışır mı? Mealinde itâbdır. Üçüncü rivayette ise

hitab, zâhirde mü'min görünen Münafıklara tevbihtir. Fakat bu iki rivayete nazaran «

﴿مَا لَمْ تَفْعَلُوا﴾ de «﴿مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ gibi mazıy ma'hâsı gözetmek lâzım geleceğine

nazaran zâhir olan evvelki rivayet vechile istikbale aid nezir ma'hâsıdır. Onun için bu âyet ile nezrin ifası

vacib olduğuna istidlâl olunmuştur. Ya'ni aslı meşru' olmakla beraber aynı vacib olmıyan bir fiil, nezr ile

vacib olur. O halde yapmayacağınız bir fi'li nezr etmeyin, nezr ettinizmi behemehal icra edin, nezirlerinize

yalan çıkmaktan son derece sakının 3.

﴿كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ yapmayacağınız

şey'i

Sh:»4927

söylemeniz Allah yanında mebguz, menfur olmak i'tibariyle ne büyük kabahattir! -MAKT, yukarılarda da

geçtiği vechile şiddetli bugz, son derece mebguzluk, menfurluk, iğrençlik demektir. « كَبْرٌ » fi'li bu gibi

makamlarda « بَعْسٌ » gibi fi'li zem veya fi'li teaccüb ma'nası ifade ederki sûrei Kehfde «

كَبُرَتْ كَلِمَةً » de böyle idi. O halde Allahın en sevdiği ameli bilsek de yapsak deyen halıs

mü'minler, Allahın mebguzu olmamak için büyük söylememeli, yapamıyacakları şeylere nezr etmemeli,

nezr ettiklerini yapmalıdırlar. Bundan dolayı Allah tealâ onların yapabilecekleri amellerden sevdiği bir

ameli haber vererek buyuruyorki 4.

﴿ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بِنْيَانٌ ﴾
﴿ مَرَّصُوصٌ ﴾ haberiniz olsunki Allah tealâ kendi yolunda bünyanı marsus gibi saf bağliyerek

çarpişanları sever -Allahın sevgilisi olmak için mü'minler de böyle yapmalıdır. Dikkate şayandır ki bu

Sûrede « صَادٌ » fasılası işbu « بِنْيَانٌ مَرَّصُوصٌ » ile yalnız bu âyete tahsis edilmiş ve bu suretle

bunun ehemmiyeti mahsusasına tenbih olunmuşturki buna sûrei SAF tesmiye edilmiş olması da bunun

mümtaz ehemmiyetini iş'ar eder « بِنْيَانٌ مَرَّصُوصٌ » kurşunlu bina, eczası kurşunla kenetlenerek

yekpare bir cisim haline gelmiş olan muhkem bina demektir. İşte mü'minler hey'eti ictimaiyyesi gerek «

وَالصَّافَاتِ صَفَاً» Sûresinin başında ve gerek sûrei Fethin âhirinde «

كَزَّرِعٍ أَخْرَجَ شَطْءَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ
الزُّرَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ» teşbihi ile beyan ve tasvir olduğu üzere böyle kaviy bir

irtibat ile yekdiğerine merbut sağlam bir bünyan teşkil etmeli ve islâm mucahidleri o suretle mumtezic bir

saf halinde çarpışmalıdır. Şübhesizki bu teşbihte efradın cismen yek nesak bir şekl-ü nizam ile terbiye ve

inzıbatları mevzuı bahs olduğu gibi kalben niyyet ve iymanlarının bir kelime etrafında toplanacak ve

birbirlerini sevip tutacak bir surette ihlas ve istivası da

Sh:»4928

mevzuı bahistir. Sonra ba'zı müfessirinin beyanına göre bunda ordunun esası ve en mühim teşkilâtı piyade

teşkilâtı olduğuna da bir işaret vardır. Çünkü suvarı, donanma ve sairede dahi saffi harb nizamı ceryan

ederse de en ziyade saf harbi piyadede olmak meşhurdur. Binaenaleyh terbiyei askeriyyede hem cismanî

nizama hem de terbiyei diniyye ile kalbî ve manevis vahdete itina olunmak ve mü'minler arasında bu vahdet

ve mahabbeti ihlâl edecek ahlaksızlıklardan son derece çekinilmek iktıza eder. Bunu yapabilmek için de

gaye güzel ta'yin edilmek ve süflî maksadlar bırakılıp Allah yolunda en yüksek ve en ulvî gayeye sarılmak

lâzım gelir. Bundan dolayı bu mukatele kaziyyesini iktiza eden esbab ve sevâikı ve hedef-ü gayyeyi izzah

ile dini islâmın zuhuru hikmetini anlatmak üzere edyanı münzeleyle şöyle bir geçit resmi yapıdırılarak

buyuruluyor ki 5. ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ düşünün o vakti ki Musâ kavmına, ya'ni Beni
İsraile demişti: ﴿لِمَ تُوَدُّونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾

bana niçin eziyyet ediyorsunuz halbuki benim size Allahın Resulü olduğumu biliyorsunuz da - bununla

Musevîlerin bile bile Peygamberlere küfr-ü isyan etmek ötedenberi âdetleri olduğu ve hep o âdetin

seyyatını çekmekte buldukları ihtar olunuyor. Hazreti Musâya ettikleri eziyyetlerin tafsilâtı sûrei

Bakarede geçmiş, ba husus cebbarîne karşı mukatelede «

اذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هُنَا قَاعِدُونَ» dedikleri ve neticesinde

Tiyhe düştükleri sûrei Mâidede zikr olunmuştu ﴿فَلَمَّا زَاغُوا﴾ vaktâki böyle zeyg ettiler -

Haktan meyl ile yamıklık edip eğri gittiler ﴿أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ Allah da kalblerini yamılttı -

eğriltti, eğriliği kalblerine tabiat yaptı, hep eğrilik düşünürler, eğri giderler, hak söz kendilerine te'sir

etmez,

doğru yola yanaşmazlar ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ Allah da dinden

çıkmiş fasıklar güruhunu doğru yola çıkarmaz - muvaffak etmez, murada erdirmez, işte müslimanların

mukatele için hazırlanmalarının sebeblerinden birisi böyle hak dinlemez, bozulmuş fasıklar güruhunun

haleti ruhiyyeleridir. Netekim kalblerinin eğriliğinden dolayı İsâyı da kabul etmediler, ettik diyenler de

dediğini tutmuyorlar. 6. ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ o vakti da düşününki: İsâ ibni

Meryem şöyle demişti: ﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ey Beni israîl - Musâ Aleyhisselâm baba

cihetle kendisi de Beni israîlden olduğu için ey kavmım diye hitab etmişti, İsâ Aleyhisselâm ise onlardan

babası olmadığı cihetle ey Beni İsrâil dedi ﴿أَنَا رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾ haberiniz olsun

ki ben size Allahın Resulüyüm ﴿مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ﴾ önümdeki

Tevratı tasdikci ﴿وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي﴾ ve benden sonra gelecek bir

Resulün mübeşşiri olarak gönderildim ki ﴿اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ o Resulün ismi Ahmeddir. - Burada

Ahmed isminin aynen kendisi alem olarak murad olunmak da, ma'hası murad olunmak da muhtemeldir.

Ya'ni adı gayet memduh ve pek güzel demek de olabilir. Zira Hazreti İsânın bu suretle tebşirine me'mur

olduğu resuli kibri ya Muhammed Mustafa sallâllahü aleyhi vesellem Hazretlerinin bir ismi de Ahmed

olduğu gibi Muhammed ismi şerifi de aynı hamd maddesinden olarak en güzel en öğülecek isimdir.

Maamafih Ahmed ismi şerîfinin aynen kendisi murad olunmak daha zâhirdir. Netekim imam Malik, Buharî,

Müslim, Darimî, Tirmizî, Nesaî, Cübeyr

Sh:»4930

ibni mut'im radiyallahü anh Hazretlerinden şöyle rivayet etmişlerdir. Resulullah sallâllahü aleyhi vesellem

buyurdu ki: «

انَّ لِيْ اَسْمَاءَ اَنَا مُحَمَّدٌ وَّ اَنَا اَحْمَدُ وَّ اَنَا الْحَاشِرُ الَّذِي يَحْشُرُ
النَّاسُ عَلٰى قَدَمِيْ وَّ اَنَا الْمَاحِي يَحْمُو اللّٰهُ بِي الْكُفْرَ وَّ اَنَا
الْعَاقِبُ = Benim müteaddim isimlerim vardır: ben Muhammedim, ben Ahmedim, ben o Haşırım ki nâs

benim kademim üzere haşrolunacaklardır. Ben o Mahıyyım ki Allah benimle küfrü mahvedecektir. Ben

Akıbım», AKIB, kendisinden sonra Peygamber gelmiyen «Hâtemül enbiya» demektir. Hazreti Hassanın şu

beyti de Ahmed ismi şerifi Resulullahın alemi olan bir ismi celîl olduğunu natıktır.

صلی الاله و من يحف بعرشه والطيبون على المبارك

احمد

Ya'ni Allah tealâ ve onun Arşını kuşatmış olan Melekler ve bütün temizler mübarek Ahmede salât getirmişlerdir. Ahmed lâfzı, aslında hamd ederim ma'nasına fi'li muzarı' nefsi mütekellim vahde sigasından menkul olmak da melhuz ise de daha zâhir olan ismi tafdil olmasıdır. İsmi tafdillerde asl olan fâil ma'nasına olmak ise de daha meşhur ma'nasına eşher gibi ismi meful ma'nasına olduğu da vardır. «

الْعَوْدُ أَحْمَدُ» ta'birinde olduğu gibi Ahmed lâfzının Mahmudiyyette tafdiyl ma'nasına isti'mali de

mesmu'dur. Hâmidiyyetten olduğuna göre «en ziyade Hamd eden» Mahmudiyyetten olduğuna göre de «en ziyade Hamd-u medh olunan» demek olur. Alem halinde de bu ma'naların birinden menkul olarak bu isim ile müsemmâ olan zat, maksud olur. Bu âyette Hazreti Isânın risaletinin hikmeti olarak şu iki şey'i

söylediği beyan olunuyor: Birisi önündeki Tevratı tasdik, birisi de kendisinden sonra gelecek Ahmed bir Resulü tebşir. Tevratı tasdik, Ahkâm ı'tibariyle dahi mülâhaza olunabilirse de daha ziyade ihbar ı'tibariyle olmak da zâhirdir. Zira Tivratta hem Mesîha hem de Hatemül enbiyaya dair haberler vardı, onun için

Hazreti Isânın gelişi hem

Mesîha dair olan haberlerin sıdkını isbat etmiş hem de Hatemül enbiyayı tebşir ile olbabdaki haberleri tasdik eylemiş bulunuyordu. Lâkin Musevîler Hazreti Isâyı inkâr ettikleri gibi Nasârâ da bu tebşiri kısmen inkâr ve kısmen başka suretle te'vil ederek haksızlığa sapmışlar ve eldeki İncillerin böyle bir şeyden bahsetmediğini iddiaya kadar varmışlardır. Hazreti Isâya verilmiş olan İncil de Kurân gibi aynen mevcut ve mahfuz olmuş olsaydı bu tebşirin İncilde mezkûr olup olmadığına kolaylıkla vukuf mümkin olurdu.

Maamafih sûrei Bakare de tafsıl olunduğu üzere elde mevcut olan ahdi atîk ve ahdi cedîd kitaplarında buna dair delâil de az değildir. Meselâ ahdi cedîdde a'malî rusûlün üçüncü babında: «Musâ ecdadımıza» Rabbiniz Allah size biraderlerinizden benim gibi bir Peygamber zuhura getirecektir. Anı size söyleyeceği cümle şeylerde dinleyiniz. Ve her kim ol Peygamberi dinlemez ise kavmin arasından mahv olunacaktır» dedi ve İsmail ile ondan sonra söyliyên Peygamberlerin cümlesi dahi bu günleri tebşir eylemişlerdir» diye de mezkûrdur. Musâ gibi olan bu gelecek Peygamber, İsmâîlden de bahis karinesiyle belli ki Hâtemülenbiya ve Muhammed Musatafa idi. Isâ aleyhisselâm bunu tasdik ve tebşir etmiş idi. Nasârâ bunu Isâ aleyhisselâmın kendisine hamletmek istemişlerse de Isâ aleyhisselâm Musâ gibi harb-ü kitalâ memur bir Peygamber değil idi. Âlûsî burada İncillerden bahsederek der ki: Nâsârâ indinde dört İncil vardır.

BİRİSİ, Mettâ İncilidir ki on iki havariyyundan Mettâ Hazreti Isânın refından sekiz sene sonra Filestine

Süryanî lügati ile cem'eylemiştir. Altmış sekiz ıshahtır.

İKİNCİSİ, Merkus incilidir ki yetmişlerden olan merkus refi'den on iki sene sonra Romada efrencî (ya'ni

Lâtin) lügatiyle cem'eylemiştir. Kırk sekiz ıshahtır.

Sh:»4932

ÜÇÜNCÜSÜ, Luka İncilidir. Bu da yetmişlerden olup İskenderiyede Yunan lügatiyle cem'eylemiştir.

Seksen üç ıshahtır.

DÖRDÜNCÜSÜ, Yuhanna İncilidir ki refi'den otuz sene sonra bilâdi Rumdan Efsus şehrinde

cem'eylemiştir. İshahatı nüshai kıbtıyyede otuz üçtür. Bu İnciller muhtelifir. Bunların mündericatında ba'zı

yerler vardır ki insaf bunların ne Allah tealânın kelâmı, ne de İsâ aleyhisselâmın kelâmı olmadığına şehadet

eder. Meselâ zuumlerince İsâ aleyhisselâmın salbi, defni kabrinden Semâya refi kıssaları gibi ki bunlar

ba'zı ekâbir ve salihîn hakkında te'lif olunan teracimi ahval kitabları gibi İsâ aleyhisselâmın vilâdeti, refi ve

daha bazî ahvali ile ba'zî kelimatını şerh yollu yazılmış tarih ve tercemei hal kitaplarına benzer.

Binaenaleyh Isâ aleyhisselâmın Kur'nı azîmüştünde haber verilen beşikte söylemesi ve bizim

Peygamberimizi tebşir eylemesi gibi diğer bazı ahval ve kelimatını bu İncillerin ihmal eylemiş olması

Kur'anın beyanına karşı hiç bir zarar vermez. Bununla beraber insaf ile hareket eden ve teassubu bırakıp

doğru yola sülûk edecek olan kimseler için bu incillerde dahi o bişarete dair sözler vardır. Yuhanna

İncilinin on beşinci faslında Yesu' mesih demiştir ki: Pederin göndereceği Hak ruhu Faraklît size her şeyi

talim edecektir, yine Mesih demiştir ki: beni seven kelimeyi hıfzeder, Pederim de onu sever ve o ona varır,

indinde menzile tutar, bunu size söyledim. Çünkü ben sizin yanınızda mukîm değilim, Pederin göndereceği

ruhulkudüs Faraklît size her şey'i talim edecek ve benim söylediğim sözü hatırlatacaktır. Size selâmımı

tevdî ediyorum kalbleriniz muztarib olmasın telâş etmesin ben gideceğim ve size döneceğim beni seviyor

olsanız benim Pedere gitmemle sevinirdiniz. Ve demiştir ki: benim Pedere gitmekliğim sizin için hayırlıdır.

Çünkü ben gitmezsem Faraklît size gelmez, amma gittiğimde onu

Sh:»4933

size gönderirim, o geldiği vakit da âlemi hafîden dolayı tevbih edecektir. Size söylemek istediğim daha

çok sözler var, lâkin siz ona tehammül edemeyeceksiniz, fakat o Hak ruhu geldiği vakit sizi bütün hakka

irşad edecektir. Çünkü o kendiliğinden söylemez, ne işdirse onu söyler ve bütün geleceği haber verir ve Pedere aid olanın hepsini size ta'rif eder. Bir de (on dördüncü babda) demiştir ki: eğer siz beni seviyorsanız benim vasiyyetlerimi hıfz ediniz ve ben Pederden size ilel'ebed beraberinizde sâbit kalacak diğer bir Faraklî't vermesini dilerim, o Hak ruhunu ki âlem onu kabul etmiye takat getirmedi, çünkü onu tanımadılar. Ben sizi yetim bırakmam, an karib size geleceğim. Âlûsî bunları naklettikten sonra da der ki: Faraklî't kelimesi hamdi iş'ar eden bir lâfızdır. Gözlerini teassub perdeleri bürümemiş olanlar nazarında Isâ aleyhisselâmın bu kelâmından murad Ahmed sallâllahü aleyhi vesellem olduğu teayyün eder. Nasârânın ba'zısı bunu «Hammad» diye, ba'zısı da «Hâmid» diye tefsir eylemişlerdir. Bu surette bunun medlûlünde aleyhissalâtü vesselâmın Ahmed (yâhud Muhammed) ismine işaret var demektir. Diğer ba'zı Nasârâ da muhallıs (ya'ni halaskâr) diye tefsir etmişler, buna Isâ aleyhisselâmın diğer bir kavlinde «Allah size diğer bir halaskâr gönderecektir» demiş olmasıyle istidlâl eylemişlerdir. Bu surette risaleti Muhammediyyede hamd unvaniyle değilse de tahlıs «ve şefa'at» unvaniyle işaret olmuş olur. Nasârânın diğer bir takımları da fâraklî't, hazreti Isânın tilmizlerine Semadan inmiş olan ateşin diller olup bir takım alâmetler ve acaib işler

yapmışlardır diye zu'm olunmuştur. Lâkin diğ&er bir fâraklît diye âhar vasfı ile tavsif edilmiş olması bu

telakkiye müsaïd görünmez. Zira Isâdan sonra onlardan önce diğ&er birisi geçmiş değildi. اهـ .

Fâraklît kelimesi hangi lisandandır? Müfred mi, Mürekkeb mi? İbranîmi değildi mi? Bu babdaki ihtilâfata ve ma'nalarına aid ba'zî sözler yukarıda sûrei Bakare de geçmişti. Eski İncil tercemelerinde bu kelime fâraklît (veya pâraklît) diye aynen muhafaza edilerek gösterilirken yakın zamanlarda basılmış olan İncil tercemelerinde «teselli edici» diye basılmıştır. Meselâ bin dokuz yüz yirmi tarihiyle İstanbulda Matyosyan Agop Matbaasında basılmış olan nüshasında balâdaki sözler hep «teselli edici, ya'ni hakikat ruhu» diye terceme edilmiştir. Ve ba'zî kayıtlar de tuhaf surette değıştirilerek ifade olunmuştur. Ezcümle: Yuhannânın on dördüncü babında «ve ben Pederden dilerim, o dahi ile'lebed sizin ile temekkün etmek üzere size diğ&er biri teselli edici, ya'ni hakikat ruhunu verecektir. Bunu dahi Dünya görmediğ&i ve tanımadığ&ı ecilden kabul edemez. Amma siz anı tanırırsınız, zira yanınızda temekkün eder ve derununuzda olacaktır.» On beşinci babında «amma ş&eriatlerinde bana bilâ sebep bugz ettiler deyu muharrer olan kelâm itmam olunmak için böyle oldu. Fakat Peder tarafından benim irsal edeceğim teselli edici, ya'ni pederden huruc eden hakikat ruhu geldiğ&i zaman benim hakkımda o ş&ehadet edecektir. Ve siz dahi ş&ehadet edersiniz. Zira ibtidadan

beru benimle berabersiniz» denilmiştir. Bu yeni tercemeciler «pâraklîd» kelimesinin Yunanca «Teselli edici» ma'nasına olduğunu söylüyorlar ve ruhulhak ta'biri yerine de, ya'ni hakikat ruhu diyorlar. Bu suretle tercemeden tercemeye değiştirile değiştirile aslı gaib edilmiş olan bu İncillerde Kur'anın sarîh beyanına karşı muhalefet edilmek istenilmesi hak fikriyle kabili tevfiğ olamayacağı aşikâr

olduktan

Sh:»4935

başka insafı olanlar bunlarda bile Kur'anın haber verdiği bişaretin müevvel bir surette olsun ı'tıraf edilmiş bulunduğunu görürler. Fatih kütübhanesinde bu mes'eleye dair bir risale görmüş idim ki bir Papas

İncillerdeki bu Fârâklît tebşirlerinin Kur'anın bu âyetinde haber verilen «

وَمَبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِيهِ مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ» tebşiri olduğuna kanaat

ederek ihtida edip Müsliman olmuş ve buna dair bir risale yazmış olduğunu söylüyordu. Erbabı fikirden

ba'zı zevat da bu mes'ele hakkında İncil (Avangel) kelimesinin esas ma'nasını tetkik etmek istemişler ve

İncil kelimesinin asıl ma'nası bişaret ve müjde demek olduğu ve filhakika Hazreti İsânın bütün da'vetiyle

İncillerin hasılı gelecek Resul ile melekûti ilâhîyi tebşirden ibaret bulunduğu kanaatine vasıl olduklarını

söylemişlerdir.

İşte Hazreti İsâ böyle demiş olduğu halde Beni İsrâîlin çoğu, ya'ni Musevîler onu dinlemediği gibi İsevî olanlardan bir çoğu da bunu ketm veya te'vil ve tahrif ile inkâr etmiş olduklarından dolayı burada bu hakikat

ihbar olunarak buyuruluyor ki: ﴿فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ sonra o Resul, ya'ni İsânın o

suretle tebşir eylemiş olduğu ismi Ahmed Resul onlara beyyinelerle: Açık açık âyetler ve mu'cizelerle

geldiği zaman da bu ap açık bir sihir dediler - Bu Ahmed o tebşir olunan Resul değil, bu açık sihirlerle bizi

aldatmak istiyor diye küfre, haksızlığa saptılar ve bu haksızlıkla bir takım tahrifat yaparak ve İsâ, Allahın

oğludur gibi aslı olmiyan yalanlar yazarak onları Allah kelâmı diye Allaha isnad ettiler. Bundan dolayı da

şöyle buyuruluyor: 7.

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى
الْإِسْلَامِ﴾ Halbuki islâma da'vet olunurken Allaha yalanı ifira eden, ya'ni Allaha yalan isnad eden

veya Allah hakkında yalan söyleyen veya uydurduğu yalanı

Allah indirdi diye iftira eden kimselerden daha zalim de kim olabilir?

﴿وَاللَّهُ لَآيَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ Allah ise zalimleri hidayete irdirmez -

haksızları doğru yola çıkarmaz, muradlarına muvaffak etmez. Onun için öyleler hak sözle yola gelmezler,

islâmı kabul etmezler. Akıbet zulümlerinin cezasını çekmeleri ıktiza eder. İşte böyle müfreti zalimlerin

haksızlıkları zulümkârlıkları da ehli iymanın Allah yolunda mukateleye hazırlanmasını ve o yolda

mukatelemin ındallah sevgili bir amel olmasını ıktiza eyliyen esbabdandır. Allahın âyetlerine sihir diye iftira

eden öyle zalimlerdir ki 8. ﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ Allahın

nûrunu ağızlarıyla söndürmek isterler - hakkı ibtal için çalışmaktaki hallerini tasvir ve cür'etlerini tahkirdir.

Sanki doğan güneşi ağızlarıyla püf diyerek söndürüvereceklermiş gibi hakkı yalan ve iftira ile ibtal etmek

istiyorlar. Allah tealânın meşriki Ahmedîden tulû' ettirmiş olduğu hak nûru olan dini islâmı, uydurma sözler,

yalan yanlış propağandalar, tahrif olunmuş kitaplara söndürmek için her türlü haksızlığı yapmak istiyorlar.

﴿وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ﴾ halbuki Allah nûrunu itmam edecektir. - Tamamlayıp âleme neşr

eyliyecektir. ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ isterse kâfirler hoşlanmasınlar - ya'ni hoşlansalar da

tamamlıyacak, hoşlanmasalar da tamamliyacaktır. 9. ﴿هُوَ الَّذِي﴾ o, o Allahdır ki

﴿هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ Resulünü hidayet kanunu - ya'ni «

ve «هُدًى لِّلنَّاسِ﴾ mantukunca insanlara ve bâhusus korunmak istiyen müttakî insanlara doğru

yolu gösteren Kur'an ﴿وَدِّينِ الْحَقِّ﴾ ve hak dini ile gönderdi

Sh:»4937

- Ya'ni evham ve hevesâta göre değil, Hak tealânın ve kullarının hakkını gereği gibi tanıyarak hukmi hak

daireesinde adalet icra etmek dini olan bir Allah dîni: dîni islâm ile gönderdi. (Bu âyetin birer nazırı Berae ve

Fetih sûrelerinde de geçtiği cihetle oralara bak). Görülüyor ki bu âyetlerde hak yalnız dinin sıfatı değil, hak

din denilmekle iktifa olunmayıp hakka ziyade ihtisasına tenbih için izafetle Hakkın dini veya Hak dîni

ma'nâsına dinil'hak buyurulmuştur. Bunda Hazreti Isânın Hazreti Peygamber hakkındaki tebşiratına aid

olarak balâda beyan olunduğu üzere İncillerde zikrolunan «ruhul'hak» vasfına bil'hassa bir işaret

bulunduğu da unutulmamak gerektir. İşte o Allah, Resulünü böyle hüdâ ve Hah dini ile gönderdi ki

﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ o dini her dinin üstüne çıkarmak için - Onun için onu

muhakkak tamamlayacaktır ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ isterse müşrikler hoşlanmasınlar -

çünkü hâlis tevhidin ızharı ile şirkin iptalini gerek açık ve gerek gizli müşriklerin hiç biri hoşlanmazlar, lâkin

Allah onu hoşlansalar da ızhar edecek hoşlanmasalar da ızhar edecek ve o galebeye irdirecektir. Demek

ki risaleti Iseviyyenin gayesi, risaleti Muhammediyyeyi tebşirden ibaret iken risaleti Ahmediyyenin hikmet

ve gayesi bu hak dîninin akıbet her dine galebesidir. Ve bu dînin bu suretle zuhur ve galebesi Allah

tealânın bu beyaniyle va'd-ü iradesi ve şehadeti muktezasıdır. Buna tesavvuf lisanında mazheriyyeti

Muhammediyye denilmiş olduğu gibi bu mazhariyyetin hamd hakikatıyla cem'iyyeti mertebesine de

hakikati Muhammediyye ta'bir olunur. Bu ma'nâ ile hakikati Muhammediyyenin zuhuru bütün hilkatın

gayesi demektir. « لَوْلَاكَ لَوْلَاكَ لَمَّا خَلَقْتُ الْأَفْلَاكَ » mazmunu da bu i'tibar

iledir. Hıristiyanlıkta gayei hılhat «tecessüdi kelime» diye mülâhaza olunmuştur. Kelime İsânın tecessüdü

ise onun tebşir ettiği

Sh:»4938

ruhı hakkın hakikati Muhammediyye ile tecellîsidir. Artık bunun böyle olacağında şübhe etmemeli, Sûrei

Fetihte « وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ » buyurulduğu üzere Allah

tealânın şehadeti kâfi olduğuna inanmalıdır. Hak dîni olan islâmın akıbet bütün edyana üstün olmak için

gönderildiğini bildiren bu va'di ilâhî Kur'anda müteaddid yerlerde beyan ve tebşir olunmuştur. Demin ihtar

ettiğimiz vechile bir kerre işbu «

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَىٰ

الدِّينِ كُلِّهِ » Burada ve Sûrei Fetih'te ve Sûrei tevbede olmak üzere üç kerre zikr ile te'kid ve te'yid

edilmiş olduğu gibi yine Sûrei Enfâl'de « وَيَكُونُ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ » ve Sûrei Bakarede «

وَيَكُونُ الدِّينُ لِلَّهِ » gibi aynî mazmunda diğer âyetlerle tekrar ve takviye olunduktan başka «

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ . ﴿وَمَا

أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ . ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ

إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ gibi diğer bir çok âyetlerle de risaleti Muhammediyenin bütün

insanlığa umum ve şumulü beyan olunmuş ve nihayet « إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ »

Sûresinde de «

وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

» diye bu gayenin tehakkuku bir daha va'd-ü tebliğ ile takviye buyurulmuştur. Bunun böyle bir çok kerreler

tekrar beyan ve va'd buyurulması şunu anlatır ki bu zuhur ve galebe bir kerre değil, muhtelif devirlere ait

olmak üzere bir çok kerreler tehakkuk edecektir. Böyle olmak için de bu dinin ikbal ve idbar zamanları

olacak ve beşeriyetin geçireceği bir çok inkılâbat ve tehavvülât arasında bütün inhitatların seyri fisk,

zulüm, küfür, şirk yüzünden gadab ve helâkâ doğru gideceği gibi bütün tekâmülün seyri de iymanı tevhid

ile Hak dininin tecelliyatı olan ebedî hayatın selâmet ve saadeti gagesine yükselecektir. Fanî hevesât ve

şehvât ardında koşan, facirlerin, haksızların, dinsizlerin başına Kıyamet koparken ehlihak hayatı Hakkın

himayesinde Arşın gölgesi altında gölgelenerek büyük murada ırecektir.

Sh:»4939

Tarih gözden geçirilecek olursa görölürki islâmın bu âyetlerde va'd olunan zuhur ve galebesi evvel

emirde Resulullahın zamanında «

الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَاتَّمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ
الْإِسْلَامَ دِينًا

» âyeti nâzil olduğu sıra bütün Arabistanda başlamış ve Abbasiyye hilâfetinin

inkırazına kadar da Şarktan Garba kadar bütün âleme yayılmıştı. Arada bir idbar fasılası yüz gösterdikten

sonra çok geçmeden Türklerin zuhuru ve İstanbulun fethi ile ikinci ikbal başlamış, bu da bir taraftan Kafkas

dağlarından Bahrimuhiti atlâsîye bir taraftan da Lehistandan Habeşistana kadar evcini bulmuştu.

Zamanımızın geçirmekte olduğu büyük inkılâb buhranlarının neticesinde daha kimbilir cihan ne gibi

tehavvüller, tekâmüller görecektir. Neler yıkılıp neler yapılacaktır. Her ne olursa olsun asrı hazırın

tarakkiyyatı fikriyye ve fenniyyesi ile gerek İslâm alemlerinin ve gerek sair mileli muhtelifenin vicdanı

umumîlerinde husule gelecek intibahların istikbalde namzed olduğu tehayülât, Dünyayı alt üst etmekte

bulunan haksızlıkların defiyle hayatı umumiyyede hakkın daha yüksek bir tecellisine ırmek gayesini istihdaf

etmek, bu ise fikri tevhid ile hak dininin inkişafına vabeste bulunmak haysiyetiyle İslâmın yeni bir ikbal ve inkişafı neticesine varacağına da inanmak lâzım gelir. Zira Kur'an bu mazmunu üç Sûrede tekrar ettikten başka üçe inhisar dahi anlaşılmamak için fazlasıyla te'yid de eylemiştir. Müfessirîn Mücahidden naklen de bu va'din en mütekâmil sureti Isânın nüzulünden sonra olacağını da söylemişlerdir. Binaenaleyh fanî hayatın muktezası olarak günden güne bedter olacağına ve bir zaman gelip emanetin kalkacağına ve dînin za'fa uğrayacağına ve islâmın yalnız adı kalacağına dair varid olan ve idbar devirlerini haber veren bazı eserlerden ye'se düşmemeli, Allah tealânın geceyi gündüze ve gündüzü geceye kattığını ve «el'akıbetü lilmüttetîn» olduğunu bilerek ve Allahın bu kat'î vaidlerine

Sh:»4940

inanarak daima Âhrete ümid içinde çalışmalıdır. Kalbinde hardal danesi kadar iyman bulunanlar vefat edecek, kendilerinde hiç hayır olmıyan kimseler kalacak, onlar da eski atalarının dinlerine döneceklerdir» işte Kıyamet de öylelerinin başına kopacaktır. Fakat dînin idbar devirlerine aid olan haberler mukabilinde sıhahda vârid olan bir hadîsi sahihte buyurulmuştur ki «

وَلَا تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي ظَاهِرِينَ عَلَى الْحَقِّ = ümmetimden bir taife

hakk üzere galib olup duracaklardır.» اهـ . Sûrei Vakiada geçtiği üzere Kıyamet koptuğu zaman da bütün

evvelîn ve âhirîn içinde ehli Cennetin yarından ziyadesi de ümmeti Muhammed olacaktır «

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

islâmın bu suretle bütün edyana galebesi va'd buyurulduktan ve bu gayeye irmek için fîsk, zulüm, küfür, şirk

manialarına karşı bünyanı mersus gibi saf halinde mukateleye hazırlanmak emri verildikten sonra

buyuruluyor ki:

﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ
مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ﴿١١﴾ تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿١٢﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ
الْعَظِيمُ

﴿١٣﴾ وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ
وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ
اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى
اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَأَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي
إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ
فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿١٥﴾

Meali Şerifi

Ey o bütün iman edenler! Size öyle bir ticaret göstereyim mi ki sizleri elîm bir azâbdan kurtarır 10 Allah ve Resulüne iman edip mallarınız ve canlarınızla Allah yolunda mücahede eylersiniz, bu sizin için çok hayırlıdır, eğer bilir iseniz 11 Günahlarınızı mağfîret buyurur ve sizi altından ırmaklar akar Cennetlere ve Adn Cennetlerinde hoş hoş meskenlere koyar, işte büyük kurtuluş "fevzi azîm" odur 12 Diğer biri de ki onu seveceksiniz; Allahdan nusrat ve yakın bir fetih, hem mü'minleri müjdele 13 Ey o bütün iman edenler!

Allah yardımcıları olunuz, netekim Meryemin oğlu İsâ: "kim benim yardımcıları Allaha doğru?" dedi,

Havâriyyun "biz Allah yardımcılarıyız" dediler. Bunun üzerine Beni İsrâîlden bir taife iman etti, bir taife de

küfre gitti de biz iman edenleri düşmanlarına karşı te'yid eyledik, o suretle onlar üstün olup yüze çıktılar

14

10. ﴿تِجَارَةٌ﴾ - Tenvin, ta'zîm içindir. Ya'ni büyük şanlı

Sh:»4942

bir ticaret ki şu suretle tefsir olunur: ﴿تُنَجِّكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ﴾ sizi elîm bir azâbdan

kurtaracak - beyan olunacağı üzere halâs ve hurriyyete iriştirip büyük murada kavuşturacaktır. O ticaret

nedir? denilirse şöyle beyan buyuruluyor: 11. ﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ Allah ve

Resulüne iman edersiniz - emirlerini tutar, verdiği haberlerin va'dlerin doğruluğuna inanırsınız

﴿وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ﴾ da mallarınız ve

canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz - Ya'ni iman ile cihadi cem'edersiniz. Bir hadîsi şerifte varid

olduğu üzere « الْجِهَادُ سَنَامُ الْإِسْلَامِ » cihad, islâmın örgücü, kubbesidir. İslâm

bünyanının iman temeli, cihad zirvesi, en yüksek kubbesidir. ﴿ذَلِكُمْ﴾ Bu - ya'ni böyle iman ve

cihad ﴿خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ sizin için hayırlıdır. - Gerçi «

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ » mısda kınca cihad sizin gücünüze gelir,

sevgili görünmezse de hakkınızda hayırlıdır. «

﴿عَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا
﴿وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾ dir. Herhalde fasıkların, zalimlerin, müşriklerin hükmü altında esaretle ezilmekten

ise Allah yolunda ve hak uğrunda malınızla canlarınızla uğraşarak ya şehid ya gazi diye cihad etmek

elbette hayırlıdır. ﴿إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ Eğer bilerseniz - ilim sahipleri olur iman ile cihad

etmesini bilerseniz cihadın hayırlı olduğunda şübhe yoktur. Demek ki cihad etmek için de körkörüne hareket

etmemeli ilim üzerine yürümelidir. İyman ve ümid ile itaat ye's-ü küfürden, cihad ile şehadet esaret-ü

zilletten her halde hayırlıdır. Öyle yaparsanız ticaretiniz şu olur: ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾

Allah sizin günahlarınıza mağfiret buyurur

﴿وَيُدْخِلِكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾

ve sizi altından ırmaklar akar Cennetlere ﴿وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ﴾ ve

Adin cennetlerine hoş hoş güzel güzel meskenlere koyar - yukarılarda da geçtiği üzere dalın sükûniyle adn

istikrar ve sebat ile ikamet ma'nasınadır ki ma'denin me'hazidir. Fıttette ebedî hayat makarri olan ve

nazarlardan mestur bulunan bağlar, bağçeler içinde, ya'ni kendileri de güzel mahalleri de güzel

meskenlerde ikametgâhlara koyar.

﴿ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ İşte büyük kurtuluş, büyük murada iriş odur. - Onun için bu,

dünya hayatta kazanılabilecek en büyük ticarettir. 13. ﴿وَأُخْرَى﴾ diğer biri de - ya'ni o suretle

cihadda bu ni'metlerden, bu ticaretten başka diğer bir ni'met veya ticaret daha vardır. ﴿تُحِبُّونَهَا﴾

ki siz onu seversiniz - cihadı hepiniz sevmesiniz ve neticesi olan o, büyük fevzi hepiniz takdir edemesiniz

bile diğer neticesi olan bu ni'meti hepiniz hoşlanırsınız. O da şudur: ﴿نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ﴾

Allahdan bir nusret, düşmanlara karşı bir muzafferiyet ﴿وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ ve yakın bir Fuhuhat -

işte cihadın bir semeresi de budurki bunu herkes hoşlanır. Böyle söyle, hem kendin müjdelen

﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ hem de mü'minleri tebşir eyle - ya Muhammed. Çünkü onlar için bu iki

ticaret muhakkaktır. Onun için 14. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ey o bütün iman edenler!

﴿كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ﴾ Allah yardımcıları olunuz - ya'ni bu müjdelere irmek için bütün

iradelerinizi Allah

Sh:»4944

yolunda sarf ederek Allahın dînine ve Resulüne Allah için, Allahın rızasına likasına kavuşmak için yardımcı

olunuz ﴿كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ﴾ Isâ ibni Meryemin

Havariyyuna dediği gibi: ﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ benim Allaha doğru yardımcılarım

kimdir? - Ya'ni ben Allaha doğru giderken Allahın nusretine kavuşmak için bana yardım edecek, benimle

beraber ona irmek istiyecek Ensârım kimlerdir? Buna cevaben ﴿قَالَ الْحَوَارِيُّونَ﴾

Havariyyun ﴿نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ﴾ o Allah yardımcıları biziz dediler - işte siz de ey

mü'minler! Isânın Havariyyunu gibi Allah yardımcıları olunuz, Peygamberin da'vetine icabet ederek Allah

için tam bir iman ile yardım ediniz.

HAVARİYYUN, Hazreti Isânın ilk iman eden güzîde şakirdlerinden on iki kişidirki neşirdîn için

kendilerini âfâka yaymış olduğu için «Rusûli Isâ» dahi tesmiye olunurlar. Eldeki İncillerde bunlara on ikiler

dahi denilmiştir. İşbu Havariyyun kelimesi esasen «havarî» ismi mensubunun cem'idir. Kamus Şarihinin

beyanına göre ba'zılarının kavlince cem'i'den cinse menkul olarak müfrede ve cem'a itlak olunur. Havar ve haver aslı lügatte beyaz ve beyazlık ma'hâsına isimdir. Bu münasebetle şehir kadınlarına beyazlıklarından dolayı «hevariyyat» denilir, bezleri yıkayıp çırparak ağartan kassara ve eski Türkçe ta'biriyle çırpıcıya havarî denildiği gibi halıs ve temiz dost ve mededkâra ve bâ husus Enbiyayı ızam Hazarâtının da'vet ve ahkâmını infaz uğrunda yar ve yardımcıları olanlara da hulûsı niyyet ve temizliklerinden dolayı havarî itlak olunur.

Maamafih zikrolunduğu üzere bu isim en ziyade Isâ aleyhisselâmın en güzîde ensarı olan zevat hakkında şayi' olmuştur. Müfessirîn bunlara bu ismin verilmesinde muhtelif vecihler nakleyemişlerdir

ki

Sh:»4945

Kamûs sahibi Feyrûz âbadî Besâirde bu vecihleri şöyle hulâsa etmiştir: Ba'zıları kassar, ba'zıları sayyad oldukları için demişler, ba'zıları da beyaz elbise giydikleri için demişler, ba'zıları da «daima ifadei ilim ve emri dîni ta'lim ile nâsın nüfusunu tathir eylediklerine mebni bu isim verildiğini söylemişler ve demişlerdir ki: kassarlık isnad edenlerin muradları da budur. Sayyadlık isnad edenlerin muradları da dîn ve âhîret emrinde mütehayyir olan nefisleri avlayıp dîn yoluna çektikleri için olduğunu söylemektir. Diğer ba'zıları da

işaret ettiğimiz vechile akıydelerindeki hulûs, alâka ve niyyetlerindeki temizlik sebebiyle bu namı aldıklarını

beyan etmişlerdir ki en münasib olan da budur. Frenkler bunlara (apôtres) demişlerdir ki Yunancadan

me'huz olarak uzağa gönderilmiş mürseller demek olduğunu söylüyorlar. Buna göre apôtre, havariyyun

kelimesinin tercemesi olmayıp Sûrei Yâsînde « اِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ » kavlinde geçtiği üzere

rusûli Isâ ma'nâsına diğer bir unvan olmuş olur. Yalnız «avcıya dağıdılmış» mefhumıyla mülâhaza olunursa

havariyyunda sayyad ma'nasını söyleyenlerin kavline yakın demek olur.

Âlûsî de der ki: Bahrin beyanına göre Hazreti Isâ bunları bilâda dağıtmış kimini Rumiyyeye, kimini Bâbile

kimini Afrikaya, kimini Efsusa, kimini Beyti Makdise, kimini Hicaza, kimini arzı Berber ve havalîsine

göndermişti. Maamafih her birine gönderilenin ta'yini ve isimlerinin zabtı hususlarının sıhhatine mevsuk

denemez. Süyutî de İtkanda bunları zikretmiş ise de zann olunabilecek mahallerden aransın **اه**.

Endelüslü müfessir Ebuhayyan rahmetullahi aleyh Bahirde der ki: havariyyun on iki recûldür ve

bunlar

Hazreti Isâya ilk iyman edenlerdir. Isâ bunları âfâka yaymıştı, Batris ve Pavlis, Romaya, Andiravs ve mettâ ehalisi insan yiyen arza, Bukas Bâbil arzına, Filibs Kartaca, ya'ni Afrikaya, Yuhanna Ashabı Kehfin karyesi olan Efsûsa, iki Ya'kub Beyti Makdise, İbni Bûleymin Hicaz arzına, Testemir Berber arzına ve havalîsine gönderilmişti. Maamafih isimlerinin ba'zısında zabt cihetiyle işkâl vardır. Zann olunabilecek mahallerinden aransın. اهـ .

Fil'vakı Senpol dahi denilen Pavlis havariyyundan değildir. Sonradan onlara ilhak edilmiş ve mektupları risaleleri Ahdi cedidin a'mali rusûl kısmına derc olunmuşdu. Hıristiyanlıkta hitanı kaldırmış ve hayli tehavvülât yapmıştır. Sonra İbni Bûleymin ile testemir isimleri dahi bil'hassa zabt-u tehariye şayandır.

Mettâ Incilinin onuncu babında şöyle denilmiştir:

Ve on iki şakirdini yanına çağırıp nâpâk ruhlar üzerine anları çıkarmağa ve her marazı, her hastalığı def etmeğe onlara kudret verdi, o gönderilen on ikilerin isimleri bunlardır: birincisi Batris tesmiye olunan Şem'un ile karındaşı Endravs, Zibidi oğlu Ya'kub ile karındaşı Yuhannâ, Filibs ve Bertolmavs Toma ve

gümrükcü Mettâ, halfi oğlu Ya'kub ve Tedavs lakablı Lebaüs, fanvi Şem'un ve anı ele veren İsharyotı

Yehudâ. Isâ bu on ikileri gönderip onlara tenbih ederek dedi ki: taifelerin yoluna gitmeyiniz ve Samirîlerin

bir şehrine girmeyiniz. Bundan ise beyti İsrâîlin zayı' olmuş koyunlarına varınız ve vardığınızda

«Melekûtüssemavât yaklaşmıştır» diye va'z ediniz, hastalara şifa veriniz. Cüzamlıları tathir ediniz, cinleri

çıkartınız, meccanen aldınız meccanen veriniz. Kemerlerinizde ne altın, ne gümüş, ne bakır ve yol için ne

dağarcık, ne entari, ne ayakkabıları ne de âsa tedarük etmeyiniz. Zira işçi kendi taamına lâyıktır. Ve hangi

şehre veya köye giderseniz ande kim lâyük olduğunu suâl edip çıkıncıya değin orada

kalınız

Sh:»4947

ve haneye girdiğinizde ona selâm veriniz ve eğer ol hane lâyük ise selâmınız onun üzerine gelsin ve eğer

lâyık değilse selâmınız size geri dönsün ve sizi her kim kabul etmeyip sözlerinizi dinlemezse ol haneden

yâhud ol şehirden çıktığınızda ayaklarınızın tozunu silkiniz, hakikaten size derimki rûzi cezada Sedum ve

Gamure diyarinin hali ol şehrin halinden ehven olur. İşte ben sizi koyunlar gibi kurtlar arasına

gönderiyorum. İmdi yılanlar gibi a'kıl ve güvercinler gibi sadedil olunuz, lâkin âdemlerden sakınınız, zira

sizi millet meclislerine teslim edip Sinagoglarda döğecekler, hem de benim için onlara ve taifelere şehadet olmak üzere Hâkimler ve melikler huzuruna celb olunacaksınız. İmdi sizi teslim ettikleri zaman nasıl ve ne söyleyelim diye endişe etmeyiniz, çünkü ne söyleyeceğiniz size ol saatte verilecektir. Zira söyleyenler siz değilsiniz, sizde söyleyen Pederinizin ruhudur. Ve karındaş karındaşı ve peder evlâdı ölüme teslim edecek ve evlad valideyn aleyhine kalkışıp onları öldürecekler ve ismim için cümle tarafından buğz olunacaksınız.

Lâkin kim nihayete kadar tehammül ederse o halas bulacaktır. Ve size bir şehirde teaddi ettikleri zaman diğerine firar ediniz, zira hakikaten size derim ki ibnülinsan gelinciye dek İsrail şehirlerinin devrini tekmil etmiyeceksiniz. Şakird muallimine ve kul efendisine fâik değildir. Şakirde muallimi gibi ve kula efendisi gibi olmak kifayet eder. Hane sahibine balezbul dedikleri halde onun hanesi halkına ne kadar ziyade diyecekler. İmdi onlardan korkmayınız, zira keşf olunmayacak mahfiy ve bilinmiyecek gizli bir şey yoktur.

Size karanlıkta dediğimi aydınlıkta söyleyiniz ve kulağınıza söyleneni damlar üzerinde il'ân ediniz ve canı öldürmeğe kadir olmayıp cesedi öldürenlerden korkmayınız, lâkin hem canı hem cesedi Cehennemde helâk etmeğe kadir olandan korkunuz. İlh...

Bunu müteakib on birinci bab:

Ve Isâ on iki şakirdine emir vermeği tamam ettikte şehirlerinde va'z-u ta'lim etmek üzere oradan azimet etti ve Yahya zindanda Mesîhin a'malini işitmekle ol gelecek kimse senmisin yoksa diğer bir kimseye mi muntazır olalım demek için kendi şakirdlerinden ikisini onun yanına gönderdi.»

Denildiğine göre on ikilerin bu suretle etrafa gönderilmesi Hazreti Yahyanın habiste bulunduğu sırada olmuş oluyor. Halbuki yine aynî İncilin yirmi altıncı babında ise mekir, ya'ni suikasd anlaşılırken: «Akşam olduktan on ikiler ile beraber sofraya oturdu ve onlar taam ederken hakikaten size derim ki sizden biriniz beni ele verecektir dedi» denilmiş olduğuna göre bunların refi' sırasında Hazreti Isânın yanında toplanmış buldukları ve sonradan âfâka yayıldıkları anlaşılıyor. Ali İmran sûresinde geçen «

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ الخ
«نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ» demesi ve Havariyyunun «مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ

cevabını vermesi de refe tekaddüm eden bu günlerde olduğu anlaşılıyor. İbnî Cerîrin Saiyd ibni Cübeyr

tarihiyle İbni Abbastan rivayetine göre: Allah tealâ Isâyı Semaya ref etmek murad ettiği vakit Isâ eshabına

çıktı, onlar on iki kişi bir evde idiler, o evde bir menba'dan onlara çıktı, başından su damlıyordu, içinizden birisi bana yakında on iki kerre küfr edecek dedi, sonra da benim şebelim (benzerim) kendi üzerin ilka olunup da benim yerime katl olunacak ve benimle beraber benim derecemde bulunacak hanginiz? Dedi, sinnen en tazelerinden bir genç ben, dedi. Ona otur, dedi, sonra tekrar etti, yine o genç kalktı ben dedi, evet sen osun dedi, bunun üzerine ona İsânın şebeli bırakıldı ve İsâ evdeki bir pencereden Semaya ref olundu, derken Yehûdden arayanlar geldi, onun şebelini tutup, katil ve salb ettiler. Ba'zısı ona iyman etmiş iken on iki kerre

Sh:»4949

«فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ»
inkâr etti, ilh... Allahü a'lem. (Ali İmrân da «فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ»
âyetlerine ve Nisâda «وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ» âyetine bak)

maamafih Kur'an burada bu tafsilâta tearruz etmiyerek buyuruyor ki «

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَىٰ ابْنُ
مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ
﴿فَأَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ «أَنْصَارُ اللَّهِ

bunun üzerine Beni

İsraîlden bir taife iyman etti - Havariyyunun mesâiyisi üzerine Isâya ve tebşiratına inandı dîne yardım etti

﴿وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ﴾ bir taife de küfr eyledi

﴿فَإَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ﴾ binnetice biz de iyman edenleri

düşmanlarına karşı te'yid eyledik ﴿فَاصْبَحُوا ظَاهِرِينَ﴾ binaenaleyh onlar galib oldular -

iyman edenler düşmanları olan kâfirlere karşı galib olup yüze çıktılar. İşte siz de Allahın vaidlerine ve

emirlerine Resulullahın bervechibalâ da'vetlerine iyman edip Havariyyunun çalıştığı gibi Allah yolunda Hak

dinine yardım için mücahede ederek çalışın, Allahın ensarı olursanız bütün düşmanlara galib gelir «

﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَىٰ الدِّينِ كُلِّهِ﴾ va'diyle zikr olunan müjdelere irersiniz. Hakikaten Eshabı

Muhammedî öyle çalıştılar, çok geçmeden müşrikleri ve nesârâyı yendiler. Hak dinini izhar eylediler, öyle

izhar eyledilerki islâmın şa'saai zuhurunu ve bir Hazreti Ömer hilâfetinin zevkı hakkaniyyet ve adaletini

hâla bütün Dünya kemali hayret ve hasretle yanaşılmaz bir ümniyye gibi yad etmektedir. Maamafih bu emir

ve va'd yalnız onlara değil « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ »

hıtabının umumundan anlaşılacağı vechile her zaman için o suretle âmil olacak bütün mü'minlere şamil bir

va'd ve tebşirdir. O halde öyle Allah yardımcısı olmayanlar, Allahın yardımından mahrum kalıp idbare

sürükleniyorlarsa mahrumiyetlerinin sebebini dini hakta değil, kendi günahlarında aramalıdır. Hasılı «

﴿إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ﴾ . ﴿وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ

﴿نَفْسِكَ﴾ dir. Eshabı kiram içinde Aşerei

Sh:»4950

mübeşşere Resulullahın havarîleri makamındadır. Bir hadîsi şerifte «

لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٌّ وَ حَوَارِيٌّ زَبِيرٌ = ya'ni her Peygamberin bir havarîsi vardır

benim havarîm de Zübeyrdir» diye bilhassa Hazreti Zübeyr bu vasf ile yad olunmuş olmakla beraber

Katadeden rivayet olunduğu üzere andan başkalarına havarî itlak olunduğu varid olmuştur. Denilmiştir ki

Resulullahın havariyyunu: Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hamze, Ca'fer, ebu Ubeyde ibnilcerrah, Osman

ibni ma'zun, Abdurrahman ibni Avf, Sa'dibni Ebî Vakkas, talhe ibni Ubeydillah ve Zübeyr ibni avvam

رضوانُ اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ, hazarâti edilir,

Zuhur ve galebenin neticesi de cemaatin kıvamı, Allah tealâya tesbîh ve ubdiyyet olduğuna işaret için

burada sûrei Saffi bervechiâti sûrei Cum'a ta'kiyb edecektir.